

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03
Національної академії внутрішніх справ
пл. Солом'янська, 1, м. Київ, 030335*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Жаровської Галини Петрівни
«Теорія та практика протидії транснаціональній організованій
злочинності в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. Організована злочинність – одне з найбільш небезпечних соціальних явищ. Вона не просто шкодить суспільним відносинам, вона руйнує їх, створюючи по суті альтернативну модель існування певних соціальних угруповань, яка базується на вчиненні ними злочинів. Найбільш небезпечними такі угруповання стають тоді, коли вони розширюють свою злочинну діяльність за межі країни їх перебування, тобто набувають транснаціонального характеру.

За рахунок виходу за межі національних кордонів злочинна діяльність таких угруповань стає більш різноманітною, вони отримують можливості залучати додаткові фінансові ресурси, людські резерви, краще маскувати свої дії та уникати переслідування з боку національних правоохоронних органів країни їх походження, налагодити взаємодію із злочинними угрупованнями інших країн, запозичувати в них нові способи вчинення злочинів. Все це свідчить про те, що транснаціональна організована злочинність є новим, найвищим рівнем злочинної діяльності.

Особливо значення ця проблема набуває для нашої країни, оскільки, як вірно зазначає авторка, Україна ще перебуває у стані кризи і є вразливою для негативного впливу з боку організованих злочинних угруповань як українських, так і зарубіжних. В українській кримінології проблемі протидії організованій злочинності, в тому числі транснаціонального характеру, приділялася значна увага. Достатньо згадати роботи А.П. Закалюка,

ВДСД НАВС		
Вх. №	1594	
"03"	05	20 19р.
кількість аркушів:		
осн. док.	17	додаток

М.Г. Вербенського, В.І. Шакуна, М. В. Корнієнка, І. М. Копотуна, В.В. Василевича, І. В. Пшеничного, Н. Є. Міняйло тощо. Натомість в даний час постала нагальна необхідність узагальнити теоретичні розробки з цієї проблематики, переглянути їх та розвинути на основі сучасних емпіричних даних, розробити нові, ефективні заходи протидії транснаціональній організованій злочинності. Дисертантка здійснила саме таке наукове дослідження, що свідчить про його безсумнівну актуальність, теоретичну та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 287/2015) та зобов'язань, узятих Україною на виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Плану заходів з її імплементації, Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, для захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів приватного сектору, суспільства та держави від загроз організованої злочинної діяльності, у тому числі, Дохійської декларації про включення питань запобігання злочинності та кримінального судочинства до ширшого порядку денного ООН з метою вирішення соціальних та економічних проблем і сприяння забезпеченню верховенства права на національному й міжнародному рівнях, а також участі громадськості (Тринадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Катар, Доха, 2015 р.); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України № 501/2015), Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю (Указ Президента України № 1000/2011), Концепції боротьби з тероризмом (Указ Президента України № 230/2013), Концепції Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України № 1053-р/2015), Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України № 275/2015). Робота виконана в рамках

тематики науково-дослідних робіт юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на 2010–2015 роки «Актуальні питання протидії злочинності на сучасному етапі розвитку української держави» (№ 0111U0011288) та «Теоретико-прикладні основи забезпечення якості кримінального законодавства у сфері боротьби із злочинністю» на 2016–2020 роки (№ 0116Y006148). Тему дисертації було затверджено рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 23.12.2014 (протокол № 12) та уточнено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 30.10.2018 (протокол № 17).

Жаровська Г.П. обгрунтовано визначила в якості **об'єкта дослідження** транснаціональну організовану злочинність як негативне соціальне явище, а також суспільні відносини, пов'язані з виявленням, припиненням і попередженням її кримінально караних виявів, а його **предмета** – теорію та практику протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація підготовлена на основі комплексного, системного підходу до предмету дослідження. Методологічну основу роботи склали основні положення теорії пізнання, принципи діалектичного детермінізму та його категорії.

Обгрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується наявністю в ній ретельного аналізу великої кількості літературних джерел (всього 586) з різних галузей науки – кримінології, кримінального права, правової статистики, кримінальної психології. Слід відмітити використання в роботі значної кількості зарубіжних наукових джерел (104). Положення та висновки дисертації ґрунтуються на численних міжнародно-правових актах, які визначають засади протидії транснаціональній організованій злочинності, а також законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах України, які регулюють таку діяльність.

В ході роботи здобувачка широко використовує наукові положення, розроблені вітчизняними та зарубіжними фахівцями з кримінології та кримінального права, детально розглядає спірні питання, обґрунтовано, дотримуючись наукової етики, критикує твердження, які вважає недостатньо розробленими чи аргументованими, обстоює власні наукові погляди. Все це дозволяє констатувати, що дисертаційне дослідження здійснене на основі належної і сучасної теоретико-методологічної бази.

Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечується за рахунок використання широкого кола загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, які відповідають меті, завданням, об'єкту і предмету дисертації (с. 24-25, 47–92). Під час проведення дослідження дисертантом були використані такі наукові методи, як системно-структурний, історико-правовий, формально-логічний, компаративістський, соціологічний (анкетування, інтерв'ювання), логіко-нормативний, системного аналізу, статистичний.

Слід відзначити уміле використання дисертантом системно-структурного, логіко-нормативного, соціологічного методів та методу статистичного аналізу.

Дослідження ґрунтується на значній та різноплановій **емпіричній базі**, яка включає дані державної та відомчої статистичної звітності за 2013–2018 рр.; результати вивчення та аналізу 335 кримінальних проваджень про злочини, учинені організованими групами та злочинними організаціями з міжнародними зв'язками упродовж 2014–2018 рр., 611 вироків, винесених судами України щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період, матеріали практики Європейського суду з прав людини; результати анкетування 96 прокурорів, 130 слідчих та 110 співробітників оперативних підрозділів Національної поліції України 9 регіонів країни; статистичні звіти Генеральної прокуратури України, МВС України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, Служби безпеки України, а також міжнародних організацій правоохоронного спрямування (Європол,

Дослідний інститут ООН з питань злочинності та правосуддя, Міжнародна програма ООН з контролю за наркотиками).

Все наведене дозволяє оцінити положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, як такі, що мають належний ступінь наукової обґрунтованості.

Структура дисертаційного дослідження. Робота складається з анотації (на українській та англійській мовах), списку публікацій здобувачки за темою дисертації, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 592 сторінки, з яких основний текст дисертації – 455 сторінок, список використаних джерел розташований на 54 сторінках, додатки – на 66 сторінках. Додатки включають узагальнення матеріалів соціологічного дослідження за результатами опитування працівників органів Національної поліції (додаток А); статистичні дані щодо кількості транснаціональних організованих злочинних груп з міжнародними зв'язками та кількості вчинених ними злочинів транснаціонального характеру (додаток Б); статистичні дані щодо злочинів, вчинених ОГ і ЗО з міжнародними зв'язками в Україні у 2015–2018 рр., динаміки злочинності в Україні у 2007–2018 рр., поширеності окремих видів злочинів, які вчиняються ОГ та ЗО, та факторів транснаціональної організованої злочинності (додаток В); проект Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності на 2020-2024 рр. (додаток Д); алгоритм системи стратегічного управління правоохоронними органами по протидії транснаціональній організованій злочинності (додаток Е); складові моделі працівника правоохоронних органів, здатного ефективно протидіяти транснаціональній організованій злочинності (додаток Є); проект Закону України «Про протидію транснаціональній організованій злочинності» (додаток Ж), 6 актів впровадження результатів дисертаційного дослідження (додаток З) та список публікацій здобувача за темою дисертації і відомостей про її апробацію (додаток И).

Така структура роботи дозволила авторці системно, послідовно і логічно розкрити всі питання, які мали бути розглянуті відповідно до мети та завдань дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертантці вдалося вирішити поставлені завдання та отримати ряд нових, важливих для науки результатів. Серед найбільш вагомих нових наукових положень, що містяться в роботі, слід виділити наступні.

У підрозділі 1.2. роботи дається розгорнута характеристика вітчизняних на зарубіжних наукових досліджень, присвячених визначенню сутності транснаціональної організованої злочинності, розкриттю її основних ознак та формулюванню визначення. На основі вивчення та узагальнення великої кількості наукових джерел, присвячених діяльності транснаціональних злочинних угруповань, авторка на с. 72 вперше формулює власне визначення транснаціональної організованої злочинності, характеризуючи її як діяльність організованих злочинних угруповань щодо вчинення певних видів тяжких та особливо тяжких злочинів, яка має транснаціональний характер. Розкриваючи сутність цього соціального явища, здобувачка слушно виділяє такі його основні ознаки, як корисливий характер діяльності та її високу прибутковість; здійснення злочинної діяльності на території декількох країн; встановлення зв'язків представників транснаціональної організованої злочинності з органами влади та правоохоронними органами держав, в яких вони діють; застосування корупції та насильства для забезпечення злочинної діяльності; значний масштаб діяльності та її різноманітність; швидка адаптація до заходів протидії, які вживаються правоохоронними органами; складна структура транснаціональних злочинних угруповань; переплетіння злочинної та легальної господарської діяльності, «відмивання» злочинних доходів та їх використання у легальному бізнесі (с.72–76).

В роботі визначено основні історичні етапи розвитку транснаціональної організованої злочинності у світі та в Україні, проаналізований розвиток кримінологічних поглядів на це явище. Особливої уваги заслуговує розкриття в дисертації впливу процесу глобалізації на поширення транснаціональної організованої злочинності в багатьох країнах світу. Авторка обґрунтовано вказує на вплив розвитку міжнародних зв'язків у політиці, економіці, соціальній сфері, створення транснаціональних корпорацій в окремих галузях промисловості, об'єднання представників різних країн у міжнародні громадські організації, поступового «розмивання» кордонів на розповсюдження транснаціональних форм злочинної діяльності. Встановлено тенденцію зростання проявів транснаціональної організованої злочинності по мірі інтенсифікації світових глобалізаційних процесів (підрозділ 1.3.).

Справедливо підкреслюється, що сучасна транснаціональна організована злочинність в Україні почала формуватися на основі тіньової економіки 1970-х – початку 1980-х років і набула розвитку під час розпаду СРСР, проведення процесу приватизації та створення ринкової економіки перехідного типу. Особливо показовим в цьому плані є, на думку авторки, процес інтенсивного зростання показників організованої злочинності в країні протягом 1993–1999 рр. В подальшому транснаціональна організована злочинність розвивалася переважно у сфері економіки, зокрема у фінансовому і банківському секторах, в галузях приватизації, обігу нерухомості, паливно-енергетичному комплексі, гірничодобувній і металургійній галузях, зовнішньоекономічній діяльності. Розкрита роль, яку відіграли у поширенні транснаціональної організованої злочинності в країні зростання корупції та тіньового сектору економіки.

Заслуговує на увагу здійснений в роботі короткий, але змістовний критичний аналіз норм чинного кримінального законодавства України, щодо злочинів, які розглядаються як прояви транснаціональної організованої злочинності. При цьому здобувачка вказує на ряд неузгодженостей та

прогалин у чинному КК України, які потребують усунення (С. 77-92, 147–158).

Авторці вдалося суттєво розвинути теоретичні положення щодо суб'єктів транснаціональної організованої злочинності, їх видів, особливостей функціонування. На основі аналізу значного масиву аналітичної та експертної інформації щодо діяльності транснаціональних злочинних організацій цілого ряду країн визначено типи їх структурної побудови, характер відносин між окремими ланками структур різних типів. За складом учасників та рівнем формалізації організаційної структури виділяються три види транснаціональних злочинних організацій – без оформленого юридичного статусу, з оформленим юридичним статусом (легальна бізнесова компанія), з прикриттям державних або політичних інститутів (с.166–170).

У підрозділі 2.2. роботи проаналізовані відомі моделі транснаціональних злочинних організацій, виділені за характером їх структурної побудови. Особлива увага при цьому приділена розгляду найбільш поширених структурних моделей таких організацій – корпоративній та мережевій (с.172–182). Розроблена найбільш загальна, типова структура транснаціональної злочинної організації, охарактеризовані її основні елементи та взаємозв'язки між ними. Звернута увагу на важливість зв'язків між членами організації (родинних, земляцьких, етнічних), які забезпечують її стабільність та згуртованість (с.185–186). Ці положення підтверджуються і ілюструються змістовною характеристикою функціонування найбільш потужних транснаціональних злочинних організацій різних країн світу, яка міститься у підрозділ 2.3. Слід відмітити використання авторкою в процесі її розроблення величезного обсягу експертно-аналітичного матеріалу.

У третьому розділі дисертації дається розгорнута кримінологічна характеристика транснаціональної організованої злочинності в Україні за період 2014–2018 рр. Для цього авторка використовує всі види наявної

інформації про це явище – результати аналізу статистики злочинності та судимості, дослідження матеріалів кримінальних проваджень, результатів опитування працівників правоохоронних органів. Наведено детальний аналіз кримінальної активності етнічних транснаціональних злочинних угруповань в країні (с. 234–237), проаналізовано офіційні статистичні дані щодо проявів організованої злочинності в країні та її регіонах, визначені найбільш поширені предмети злочинних посягань такого роду. На основі результатів соціологічного опитування констатується високий рівень латентності цих злочинів (с. 237–239).

У підрозділі 3.2. даного розділу детально розглядаються основні напрями злочинної діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань в Україні – наркоторгівля, незаконний обіг зброї та боєприпасів, нелегальна міграція, торгівля людьми, крадіжки і контрабанда автомобілів, кіберзлочини тощо.

Становить інтерес виділений в роботі перелік факторів поширеності проявів транснаціональної організованої злочинності в Україні (с. 240–244, 314–330), серед яких особливу увагу слушно приділено розгляду корупційних зв'язків транснаціональних злочинних угруповань та представників органів влади. Проаналізовано також роль таких факторів поширення транснаціональної організованої злочинності в Україні, як особливе геополітичне становище країни, кризовий стан економіки, послаблення контролю на державному кордоні, інтенсивна імміграція іноземних громадян та утворення національних діаспор, які виступають соціальним підґрунтям організованих злочинних угруповань тощо. Слід відмітити, що дисертанткою для ранжування факторів транснаціональної організованої злочинності, оцінених експертами за бальною шкалою, було вміло використано такий складний метод, як кластерний аналіз. Це дозволило отримати цікаві результати, які відображають специфіку детермінації цього явища саме в Україні.

На основі здійсненого аналізу цього антисуспільного явища в світі та Україні Жаровською Г.П. розроблена система заходів протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні як складової системи забезпечення національної безпеки держави (розділ 4). Виділено та проаналізовано основні елементи такої системи. Наголошено на необхідності активізації діяльності правоохоронних органів щодо протидії транснаціональній злочинності на основі об'єднання їх зусиль під керівництвом міжвідомчого координуючого органу, розроблення ефективних форм і методів їх діяльності; забезпечення її адекватної інформаційної бази; налагодження спеціальної професійної підготовки осіб, задіяних у профілактиці функціонування організованих транснаціональних злочинних організацій; матеріально-технічного забезпечення спеціальних підрозділів по протидії транснаціональному сегменту організованої злочинності; нарощування зусиль у протидії етнічній злочинності тощо. Для реалізації зазначених заходів пошукачкою розроблено проект Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності на 2020-2024 рр.

Особливу увагу у розділі приділено удосконаленню правової бази протидії транснаціональній організованій злочинності в країні. Авторкою розроблені зміни та доповнення до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та проект Закону України «Про протидію транснаціональній організованій злочинності». Науково обґрунтовано необхідність подальшого унормування законодавчих положень, що стосуються впровадження механізму заохочення громадян, співробітників контролюючих органів, які сприяють боротьбі з організованою злочинністю; введення пільгових інститутів для осіб, які добровільно відшкодували шкоду, заподіяну злочином, або сплатили необхідну компенсацію; впровадження системи аналізу ризиків транснаціональної організованої злочинності; удосконалення порядку доступу оперативних підрозділів правоохоронних органів до

автоматизованих інформаційних систем державних органів, органів місцевого самоврядування тощо.

В завершальному розділі дисертації визначені оптимальні форми взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції України з уповноваженими органами інших країн, Інтерполом, Європол, іншими міжнародними організаціями; сформульовано пропозиції щодо імплементації окремих положень міжнародних договорів у національне законодавство з метою ефективної реалізації транскордонного електронного й відеоспостереження, співробітництва у сфері кримінального правосуддя та інформаційно-технічного забезпечення.

Слід особливо відмітити відмінний науковий стиль роботи.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачкою самостійно. Усі сформульовані у ньому висновки і рекомендації ґрунтуються на особистих дослідженнях авторки. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувались.

Наукове та практичне значення роботи. Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації теоретичні положення є достовірними і завершеними. Висновки, пропозиції та рекомендації, викладені в роботі, можуть бути використані:

- у навчальному процесі та науковій сфері – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України (акти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 18 травня 2018 р., Національної академії внутрішніх справ від 1 грудня 2018 р.);

– у законотворчій діяльності – шляхом запровадження міжнародних правових стандартів у проекті змін та доповнень до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», запропонованих проектах Закону України «Про протидію транснаціональній організованій злочинності» та Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності на 2020–2022 роки, а також змін і доповнень до кримінального законодавства (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 16 квітня 2018 р.);

– у діяльності правоохоронних органів – при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації протидії транснаціональній злочинності уповноваженими підрозділами, захисту жертв злочинів та забезпечення відшкодування заподіяної ним шкоди (акти Управління Служби безпеки України в Чернівецькій області від 23 травня 2018 р., Апеляційного суду Чернівецької області від 21 травня 2018 р., Головного слідчого управління Національної поліції України від 15 листопада 2018 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертаційного дослідження в опублікованих працях дисертанта та їх апробація. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображені у 52 наукових публікаціях, серед яких індивідуальна монографія, 20 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, 6 статей, опублікованих у наукових періодичних виданнях інших держав з наряду, з якого підготовлено дисертацію.

Результати дослідження оприлюднено на 23 науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних, круглих столах і науково-практичних семінарах.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Структура автореферату повністю відповідає структурі тексту

дисертації, його зміст відбиває основні положення та результати дослідження, викладені в дисертації. Оформлення дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід вказати на його окремі **недостатньо аргументовані положення, спірні оцінки і пропозиції, неточності.**

1. Позитивно оцінюючи структуру роботи в цілому, слід відмітити, що дисертація виграла, якби розділ «Кримінологічні засади протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» її завершував. Це було б логічно, оскільки саме розробка таких засад складає мету дисертації та основу її предмету. Питання міжнародного співробітництва як складової протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні могли б бути розглянуті у відповідних підрозділах даного розділу.

2. Запропоноване авторкою наукове визначення транснаціональної організованої злочинності (с.26, 72) побудоване шляхом перерахування окремих видів злочинної діяльності, які здійснюються транснаціональними злочинними угрупованнями України та інших країн світу. Така побудова визначення має певні вади. По-перше, таке визначення є надто громіздким. По-друге, за умови швидких змін, які відбуваються в сучасному глобалізованому світі, цілком ймовірним є виникнення нових видів злочинної діяльності, які згодом можуть використовуватися транснаціональними злочинними угрупованнями. Це призведе до необхідності постійно доповнювати зазначене визначення.

На наш погляд, більш вдалим рішенням було б включення до визначення загального формування, що розкриває сутність злочинної діяльності таких угруповань як транснаціонального злочинного бізнесу з метою отримання надприбутків. До речі подібне визначення наводиться дисертанткою на тій же сторінці 72.

3. У запропонованому у роботі визначенні транснаціональної організованої злочинності вказується такий вид злочинної діяльності

транснаціональних організованих угруповань, як вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, пов'язаних з тероризмом. На наш погляд, це твердження є спірним, оскільки терористична діяльність відрізняється від інших видів злочинної діяльності, перерахованих у визначенні, зокрема тим, що має політичну або ідеологічну мотивацію, не спрямована на отримання прибутку. Про це в іншому місті дисертації зазначає і авторка, яка вказує на с.62, що «незважаючи на те, що терористична діяльність найчастіше має і транснаціональний, і організований характер, вона виноситься за межі поняття «транснаціональна організована злочинність». У цьому розумінні йдеться про тероризм і «транснаціональну організовану злочинність» як однопорядкові поняття. Таке розмежування має умовний характер і підкреслює специфіку тероризму, його відмінність від тих видів злочинної діяльності, головною метою яких є отримання прибутку. При такій інтерпретації поняття «організована злочинність» не поглинає тероризм». Хотілося б почути більш чітку аргументацію дисертантки щодо включення злочинів, пов'язаних з тероризмом до даного визначення.

4. Авторка не завжди чітко відмежовує положення, що стосуються транснаціональної організованої злочинності, від положень, які мають відношення до організованої злочинності в цілому. Так, на с.72–75 дисертації Жаровська Г.П. виділяє вісім «характерних рис» транснаціональної організованої злочинності, серед яких першими називаються прибутковість їх діяльності та здійснення її на території іншої країни або декількох країн. Далі на с.75 говориться, що «для того, щоб вважати діяльність злочинних організацій транснаціональною, для неї повинні бути притаманними дві основні, визначальні, ознаки: свідомий, конкурентний вихід у злочинній діяльності за межі однієї держави (чи наслідків такої діяльності) та основною метою злочинної діяльності є швидке отримання найбільш можливих прибутків. Решта ознак, якими можуть наділятися транснаціональні злочинні організації буде залежати від ступеню їх розвитку, виду діяльності, масштабів такої діяльності та інших

специфічних рис, вони безсумнівно розкриватимуть її особливості, проте, вони не будуть визначальними».

Звідси напрошується висновок, що інші шість характерних рис не є специфічними для транснаціональної організованої злочинності, а притаманні й іншим організованим злочинним угрупованням.

5. Здобувачка в процесі викладення матеріалу іноді використовує надто широке трактування поняття «транснаціональна організоване злочинне угруповання». На с. 219–221 в якості таких угруповань розглядаються промислово-фінансових угруповання в Україні і наводяться їх ознаки, більшість з яких є характерними й для провідних промислово-фінансових об'єднань країни. За такого підходу стирається межа між легальними господарюючими суб'єктами та транснаціональними злочинними організаціями країни.

6. Серед методів, які використовувалися в процесі дослідження, дисертантка вказує, що нею було проведено контент-аналіз матеріалів кримінальних проваджень за кількісними та якісними параметрами з подальшою інтерпретацією одержаних результатів (с. 24). Контент-аналіз полягає у кількісно-якісному аналізі певних одиниць тексту (слів, словосполучень, виразів), встановлення частоти їх вживання, взаємозв'язків між ними тощо. Натомість у тексті роботи переважно наводяться результати логіко-змістовного аналізу зазначених матеріалів.

7. Дисертантка іноді допускає неточності при вживанні окремих наукових термінів. Так, в ряді місць роботи йдеться про встановлення кореляційних зв'язків: між інтенсивністю глобалізаційних процесів і негативними показниками динаміки злочинності (с. 26), між поведінкою потерпілих і ступенем латентності злочинів та ефективністю вжитих заходів протидії (с. 27), між закономірностями структурної побудови та функціональним спрямуванням злочинних транснаціональних організацій світу (с. 465). Між тим, кореляційний зв'язок означає встановлення статистичного зв'язку двох або більше кількісних або порядкових

показників. Але в тексті дисертації відповідні розрахунки коефіцієнтів кореляції не наводяться. Отже мова може йти про наявність зв'язків, встановлених автором в ході якісного логіко-змістовного аналізу показників певних явищ.

8. Як вже зазначалося, дослідження ґрунтується на цікавій і значній емпіричній базі. Натомість її характеристика, наведена в роботі, є не зовсім точною, деякі важливі параметри в ній не зазначені (с. 25). Зокрема в ній вказано, що емпіричну основу дослідження склали вибіркові сукупності 335 кримінальних проваджень про злочини, учинені організованими групами та злочинними організаціями з міжнародними зв'язками упродовж 2014–2018 рр.; 611 вироків, винесених судами України щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період; дані опитувань 96 прокурорів, 130 слідчих та 110 співробітників оперативних підрозділів Національної поліції України 9 регіонів України. При цьому не зазначається територіальний розподіл двох перших вибірових сукупностей, методи їх формування, що свідчить про те, що вони не є репрезентативними. Що стосується опитування працівників правоохоронних органів, то воно є експертним, про що прямо зазначається у дисертації, і це слід було б вказати у характеристиці емпіричної бази.

В дисертації Жаровської Г.П. є й інші недоліки, редакційно невдалі положення, які не носять принципового характеру і не погіршують її основного змісту та загальної позитивної оцінки роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань». Рецензована робота є самостійною та завершеною науковою працею. Основні положення дисертації відображені в публікаціях та авторефераті. Повнота викладення дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях відповідає вимогам, встановленим МОН України.

Дисертаційне дослідження Жаровської Галини Петрівни «Теорія та практика протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» виконане на належному рівні, повністю відповідає встановленим вимогам до

Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій й іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України.

Зміст дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави зробити висновок про те, що Жаровська Галина Петрівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**Завідувач науково-дослідної
лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

О.Г. Кулик

«03» 05 2019 р.

Підпис О.Г. Кулика засвідчую.

**Перший заступник директора
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук, професор**

Т.О. Проценко

«03» 05 2019 р.